

บรรณานุกรม

วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์. (2541) ปริทัศน์การวิเคราะห์ ความสูญเสียการเจ็บป่วยทั่วโลกกับ
ภายในประเทศไทย ใน อนุวัฒน์ ศุภชุติกุล (บรรณาธิการ) , สุขภาพกับการสูญเสีย :
ลำดับเหตุและปัจจัยทำร้ายคนไทย. กรุงเทพฯ : บริหารพิไลร์ จำกัด (หน้า 5-24)

สำนักงานนโยบายและแผนงานสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข (2542) . การศึกษาอนาคต
สาธารณสุข : พฤติกรรมสุขภาพที่สำคัญ ในปี 2563 ที่ส่งผลทำให้เกิดโรคและ
การเจ็บป่วยของคนไทย. (อค์สำเนา)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา. (2541). สรุปรายงานประจำปี 2535-2541. สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดสงขลา.

การแพร่ระบาดของโรคเลปโตสไปโรซิสในภาคเหนือ

นายวันชัย อาจเขียน

โรคเลปโตสไปโรซิส (Leptospirosis) ไม่ใช่โรคใหม่สำหรับภาคเหนือ จากรายงานของอาจารย์นายแพทย์สุชาติ เจตนเสน เมื่อเดือน
กรกฎาคม 2502 มีผู้ป่วยโรคนี้มารับการรักษาที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก 17 ราย ผลการสอบสวนพบว่า ผู้ป่วยมีประวัติ ไปจับ
ปลาที่บึงน้ำแห่งเดียวกัน⁽¹⁾ ก่อนหน้านั้นได้มีรายงานการศึกษาที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2498 และมีรายงานผู้ป่วยในจังหวัดเชียงใหม่อีกหลาย
ครั้งโดยอาจารย์นายแพทย์บุญธรรม สุนทรเกียรติและคณะ⁽²⁾ จากรายงานการเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยาระหว่างพ.ศ. 2528 - 2538 ภาคเหนือเป็น
ภาคที่มีอัตราป่วยสูงสุดตลอดมา โดยมีอัตราป่วยระหว่าง 0.27 - 0.89 ต่อแสนประชากร ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และภาคกลางมี
อัตราป่วยระหว่าง 0.11 - 0.41, 0.15 - 0.58 และ 0.06 - 0.40 ต่อแสนประชากรตามลำดับ เมื่อพ.ศ. 2539 เริ่มมีการระบาดของโรคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และระบาดติดต่อกันมาทุกปี ตามช่วงเวลาดังกล่าว ยังไม่มีความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในภาคเหนือ จนกระทั่งพ.ศ. 2541 จึงเริ่มมีการ
ระบาดขึ้นที่จังหวัดแพร่ และมีแนวโน้มของการรายงานจำนวนผู้ป่วยมากขึ้นในหลายจังหวัด ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

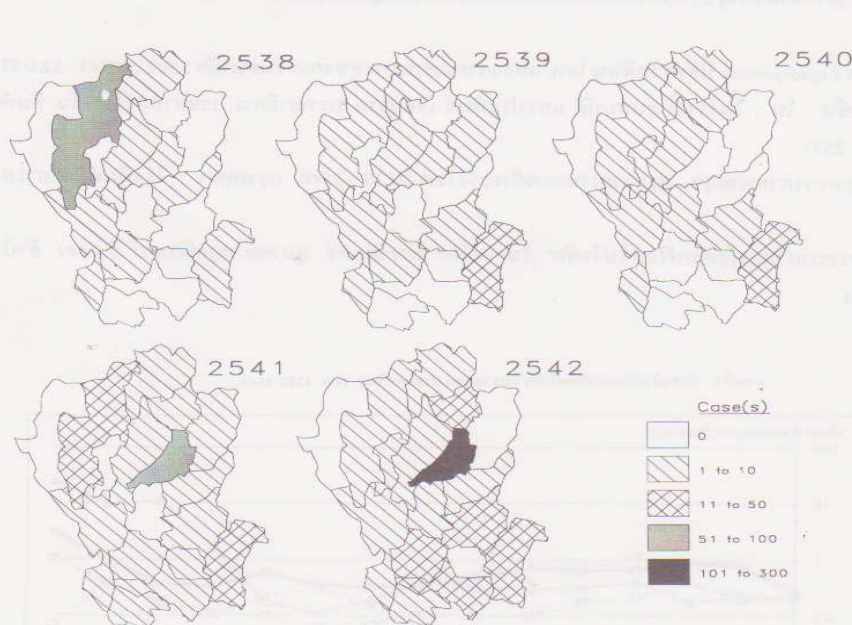
ระหว่างพ.ศ. 2538 - 2542 ภาคเหนือมีรายงานจำนวนผู้ป่วยระหว่าง 40 - 374 ราย อัตราป่วยระหว่าง 0.33 - 3.08 ต่อแสนประชากร มี
จำนวนผู้ตาย 0 - 23 ราย อัตราผู้ตายร้อยละ 0 - 7.50

ตารางที่ 1 จำนวนและอัตราป่วย/ตาย ด้วยโรคเลปโตสไปโรซิสในภาคเหนือ พ.ศ. 2538 - 2542

พ.ศ.	จำนวนผู้ป่วย (ราย)	จำนวนผู้ตาย (ราย)	อัตราป่วย/แสน ปชก.	อัตราผู้ป่วยตาย (%)	จังหวัด ที่รายงาน
2538	69	2	0.58	2.90	8
2539	40	3	0.33	7.50	9
2540	45	0	0.37	0.00	9
2541	114	4	0.94	3.51	14
2542	374	23	3.08	6.14	14

ลักษณะทางระบาดวิทยา ของโรคเลปโตสไปโรซิสในภาคเหนือ มีความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนในช่วงเวลา 5 ปี โดยช่วงพ.ศ. 2538 และก่อนหน้านั้น รายงานผู้ป่วยส่วนใหญ่มาจากจังหวัดเชียงใหม่และมีประมาณ 7 - 8 จังหวัด สองปีต่อมา (พ.ศ. 2539 - 2540) รายงานจากจังหวัดเชียงใหม่เริ่มลดลง แต่มีรายงานเพิ่มขึ้นจากจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งมีเขตติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอื่น ๆ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2541 มีการระบาดของโรคในจังหวัดแพร่ จำนวนผู้ป่วยที่รายงาน 63 ราย รองลงไปเป็นจังหวัดเพชรบูรณ์และเชียงใหม่ (จังหวัดละ 12 ราย) จำนวนจังหวัดที่มีรายงานเพิ่มขึ้นเป็น 14 จังหวัด จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่างที่ไม่เคยมีรายงานผู้ป่วยมาก่อนในระยะ 3 ปี กลับมีรายงานทุกจังหวัด (นครสวรรค์ อุทัยธานี และพิจิตร) จนกระทั่งพ.ศ. 2542 จำนวนจังหวัดที่มีรายงานผู้ป่วยเท่าเดิม แต่จำนวนผู้ป่วยมากขึ้น โดยมากที่สุดที่จังหวัดแพร่ (จำนวน 287 ราย) และจังหวัดที่มีรายงานผู้ป่วยมากกว่า 10 รายเพิ่มเป็น 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพะเยาที่ติดต่อกับจังหวัดแพร่ และจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงจังหวัดเพชรบูรณ์ ยกเว้นจังหวัดพิจิตร จังหวัดที่ไม่เคยมีรายงานผู้ป่วยโรคนี้เลย คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 2 จำนวนผู้ป่วยโรคเลปโตสไปโรซิสรายจังหวัด ภาคเหนือ พ.ศ. 2538 - 2542

ฤดูกาลที่มีการระบาดของ

โรคจะมีช่วงครึ่งหลังของปีประมาณ เดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายน แต่เมื่อพิจารณาย้อนหลังตั้งแต่พ.ศ. 2530 ขึ้นได้มาโดยพิจารณาจากค่ามัธยฐานพบว่า มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ระยะ 5 ปีแรก (พ.ศ. 2530-2534) เมื่อจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นตามฤดูกาล รายงานในแต่ละเดือนจะไม่แตกต่างกันมาก ประมาณ 8-12 ราย ระยะ 5 ปีถัดมา (พ.ศ. 2535-2539) จะมีผู้ป่วยสูงขึ้นเป็นสองระลอก ระลอกแรกในเดือนพฤษภาคม ซึ่งตรงกับระยะที่มีฝนตกช่วงแรกของปี หลังจากนั้นจำนวนผู้ป่วยจะลดลง และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากนัก จนถึงปลายฤดูฝนจึงค่อย ๆ ลดลง

สำหรับรูปแบบการเกิดโรคในปัจจุบัน คือ ระหว่างพ.ศ. 2540 - 2542 พบว่า จำนวนผู้ป่วยเริ่มสูงขึ้นในเดือนมิถุนายน และสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนสูงสุดในเดือนตุลาคมแล้วจึงลดลง เมื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงเป็นรายปีของ 3 ปีหลังนี้ พบว่า เดือนที่เริ่มมีการระบาดจะเร็วขึ้นและเดือนที่มีผู้ป่วยลดลงต่ำสุดจะช้าลง ทำให้ช่วงเดือนที่มีการระบาดนานขึ้น เช่น เมื่อพ.ศ. 2540 มีการระบาดระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2541 ขยายเป็นเดือนมิถุนายนถึงเดือนธันวาคม และพ.ศ. 2542 เริ่มจากเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ของปีต่อมา

การกระจายของโรคจำแนกตามเพศและอายุ พบว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยในพ.ศ. 2542 มีรายงานผู้ป่วยชายต่อหญิงเป็นอัตราส่วน 3.7 : 1 เพศชายมีการป่วยมากกว่าเพศหญิงทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอายุที่มีผู้ป่วยมากที่สุด คือ กลุ่มอายุ 35 - 44 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.5 รองลงไปเป็นกลุ่มอายุ 25 - 34 ปี ร้อยละ 24.5 น้อยที่สุดเป็นกลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 3.8

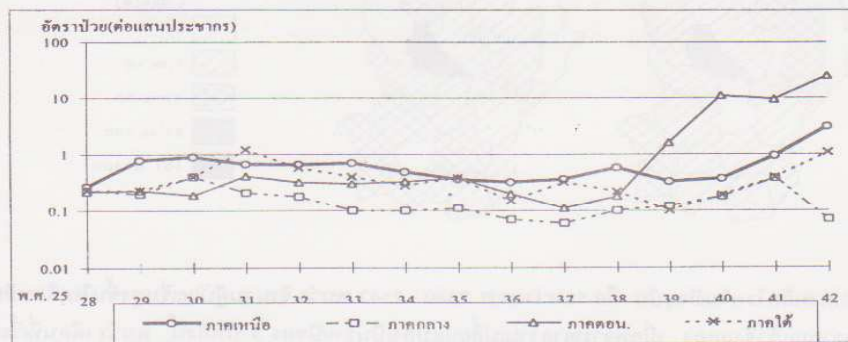
เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุในผู้ป่วยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน โดยเมื่อพ.ศ. 2505 ที่จังหวัดเชียงใหม่ ตรวจพบเชื้อ *Leptospira icterohaemorrhagiae* ได้ถึงร้อยละ 71 พ.ศ. 2531 - 2533 ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ พบเชื้อ *L. icterohaemorrhagiae* ร้อยละ 50 รองลงไปเป็น *L. australis* ร้อยละ 21.4 พ.ศ. 2534 - 2535 ที่จังหวัดเชียงใหม่ ตรวจพบ *L. icterohaemorrhagiae* น้อยลงเหลือร้อยละ 20 แต่ตรวจพบ *L. bataviae* มากที่สุด ร้อยละ 28.5 ผลการตรวจที่ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์เขต 9 จังหวัดพิษณุโลก เมื่อพ.ศ. 2536 พบเชื้อทั้งสามชนิดข้างต้นเป็นส่วนใหญ่มาก แต่การระบาดที่จังหวัดแพร่เมื่อพ.ศ. 2541 กลับตรวจพบ *L. pyrogenes* ถึงร้อยละ 96.6⁽⁴⁾ แสดงว่าน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงชนิดของเชื้อที่เป็นสาเหตุการระบาด

สรุปแนวโน้มการแพร่ระบาดของโรคเลปโตสไปโรซิสในภาคเหนือ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงของเชื้อที่ตรวจพบ พื้นที่ที่มีการระบาดจากเดิมบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ได้เปลี่ยนมาเป็นจังหวัดแพร่และเพชรบูรณ์ โดยจากจังหวัดแพร่ แนวโน้มของโรคได้มีการขยายการระบาดขึ้นไปทางจังหวัดพะเยา และจากจังหวัดเพชรบูรณ์ มีการขยายพื้นที่การระบาดมายังจังหวัดใกล้เคียงโดยรอบ ช่วงเวลาที่มีการระบาดจากเดิมที่มีผู้ป่วยประปรายในฤดูฝน ได้เปลี่ยนเป็นมีจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มสูงขึ้นชัดเจน และช่วงเดือนที่มีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นได้ขยายออก จนมีแนวโน้มว่าอาจมีผู้ป่วยได้มากตลอดทั้งปี กลุ่มอายุผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 25 - 44 ปี) และเป็นเพศชายมากกว่าหญิงเกือบสี่เท่า

เอกสารอ้างอิง

1. สุชาติ เจตนเสน. การระบาดของโรค *Leptospirosis* ที่จังหวัดพิษณุโลก. แฉลงการณ์สาธารณสุขของกรมอนามัย 2502 ; 29(6) : 523-527
2. ไพโรจน์ ลุ่มสมบัติ. เลปโตสไปโรซิส . ใน : ไพโรจน์ ลุ่มสมบัติ และประพันธ์ เชิดชูงาม บรรณาธิการ. เวชศาสตร์ป้องกัน พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : หสน.สหประชาชาติ. 2531
3. กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค 2528 -2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
4. อุดม พรหมกร และคณะ. การศึกษาระบาดของโรคเลปโตสไปโรซิส อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ตุลาคม-พฤศจิกายน ปี 2541. ลำปาง : ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง.

ภาพที่ 1 อัตราป่วยโรคเลปโตสไปโรซิสรายภาค ประเทศไทย พ.ศ. 2528-2542

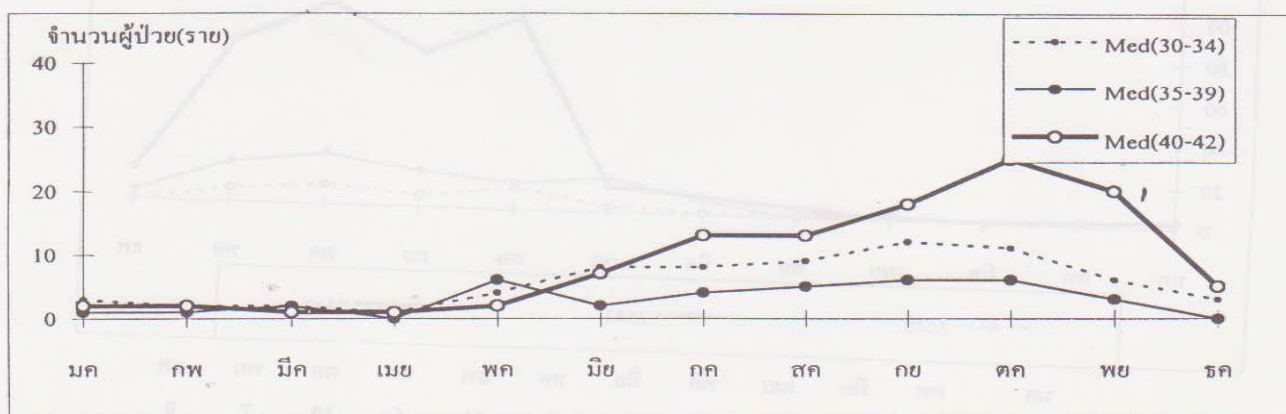

อัตราป่วยโรคเลปโตสไปโรซิส รายภาค รายปี

พ.ศ.	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42
ภาคเหนือ	0.27	0.78	0.89	0.67	0.66	0.7	0.49	0.36	0.32	0.36	0.58	0.33	0.37	0.94	3.08
ภาคกลาง	0.23	0.2	0.4	0.21	0.18	0.1	0.1	0.11	0.07	0.06	0.1	0.12	0.18	0.38	0.07
ภาคตอน.	0.22	0.23	0.19	0.41	0.32	0.3	0.33	0.38	0.2	0.11	0.18	1.59	10.97	9.42	25.02
ภาคใต้	0.23	0.23	0.4	1.2	0.58	0.4	0.28	0.38	0.15	0.32	0.22	0.1	0.19	0.39	1.08

ที่มา : ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

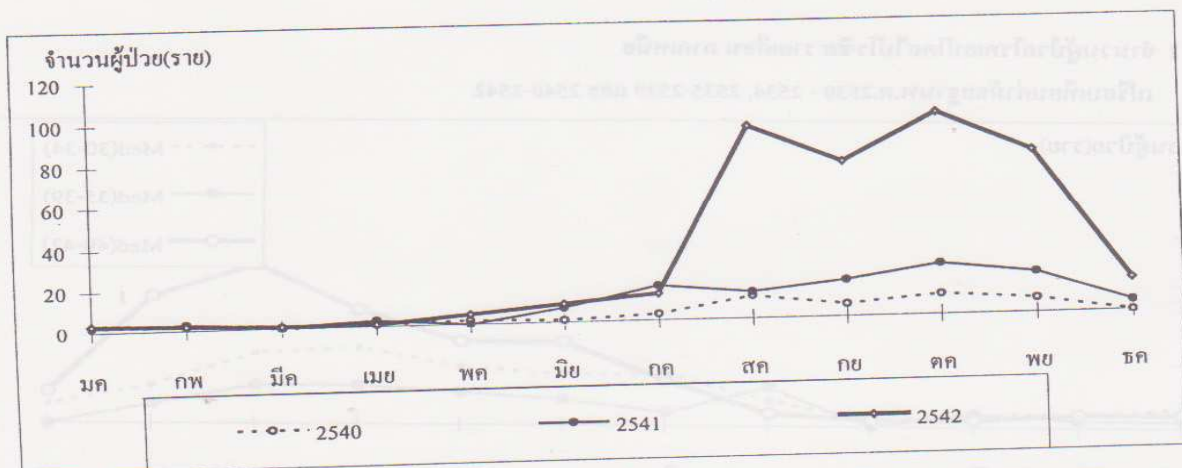
ภาพที่ 2 จำนวนผู้ป่วยโรคเลปโตสไปโรซิส รายเดือน ภาคเหนือ
เปรียบเทียบค่ามัธยฐานพ.ศ.2530 - 2534, 2535-2539 และ 2540-2542

	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	ตค	กย	ตค	พย	ธค
Med(30-34)	3	2	2	1	4	8	8	9	12	11	6	3
Med(35-39)	1	1	2	0	6	2	4	5	6	6	3	0
Med(40-42)	2	2	1	1	2	7	13	13	18	25	20	5

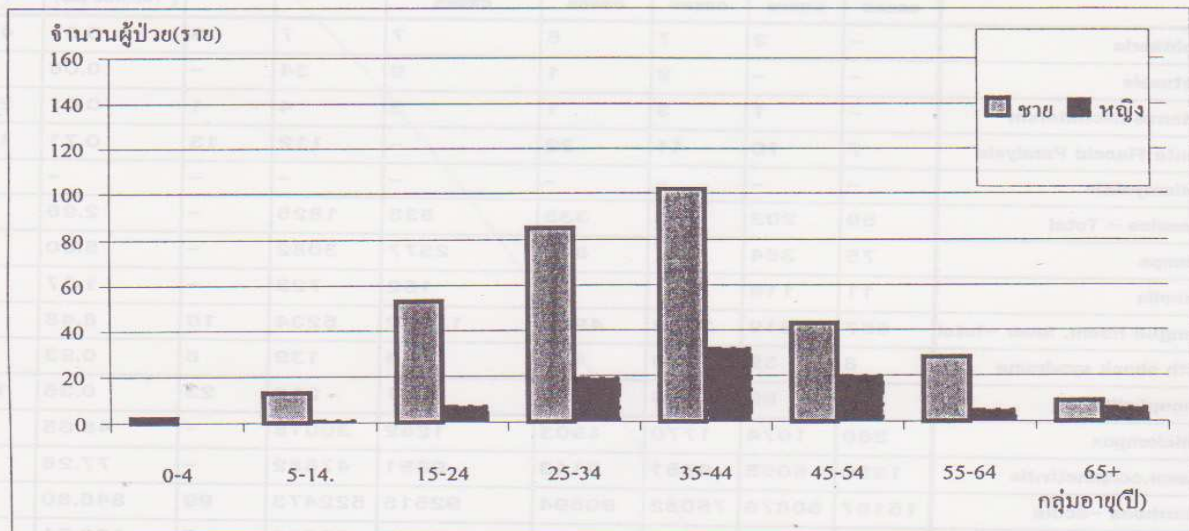
ที่มา : ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 3 จำนวนผู้ป่วยโรคเลปโตสไปโรซิส รายเดือน ภาคเหนือ พ.ศ. 2540-2542

ที่มา : ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 4 จำนวนผู้ป่วยโรคเลปโตสไปโรซิส จำแนกตามอายุและเพศ ภาคเหนือ พ.ศ. 2542

ที่มา : ศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง